

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності

РЕФЕРАТ

на тему:

**«СТАТУС ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ ТА
КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ»**

Виконав:

студент 2 курсу 2 групи
Міжнародно-правового факультету
Константиновський С. Г.

Керівник:

кандидат юридичних наук, асистент кафедри
адміністративного права та адміністративної діяльності
Паровишник О. В.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Адміністративно-правові аспекти організації та діяльності дипломатичних установ України.....	4
2. Роль дипломатичних представництв та консульських установ у захисті прав громадян.....	9
Висновок	16
Список використаних джерел.....	17

ВСТУП

Зовнішня політика України відповідно до ст.18 Конституції України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного й взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальними принципами й нормами міжнародного права. Завдання здійснення зовнішньополітичної діяльності України в іноземних державах покладено на дипломатичне представництво України за кордоном (далі – дипломатичне представництво).

Дослідження сучасних тенденцій розвитку правового регулювання, функціональних особливостей дипломатичних представництв та консульських установ, їх діяльності у сфері захисту прав громадян має важливе науково-теоретичне і політико-практичне значення. З огляду на актуальність проблем, пов'язаних з активізацією міграційних процесів та експорту капіталу, зростанням терористичних загроз та міжнародної злочинності (нелегальна міграція, торгівля людьми тощо), посиленням громадських протестів та політичної нестабільності, появою нових глобальних викликів, а отже потенційних небезпек для громадян, які перебувають – подорожують або проживають – в небезпечних зонах, суттєвий інтерес становить ефективне виконання дипломатичними представництвами та консульськими установами своїх функцій із захисту громадян за кордоном, виявлення випадків порушення прав та інтересів громадян і вжиття дієвих заходів для їх відновлення відповідно до норм міжнародного права, національного законодавства акредитуючої держави та держави перебування.

1. Адміністративно-правові аспекти організації та діяльності дипломатичних установ України

Згідно з п.2 Положення про дипломатичне представництво України за кордоном, що затверджене Розпорядженням Президента України від 22.10.1992 р. (далі – Положення про дипломатичне представництво), дипломатичне представництво є постійно діючою установою України за кордоном, що покликана підтримувати офіційні міждержавні відносини, здійснювати представництво України, захищати інтереси України, права та інтереси її громадян і юридичних осіб [1]. Поряд з цим фахівці з дипломатії розглядають дипломатичне представництво і як особливого роду державну установу, завданням якої є підтримка і розвиток офіційних стосунків з країною перебування, захист прав та інтересів своєї держави, її громадян і юридичних осіб [2, с.27; 3, с.28].

Система МЗС України є складним утворенням, основними елементами якого є органи, структурні підрозділи, територіальні представництва, що в процесі поточної діяльності взаємодіють між собою та з елементами інших систем.

Конкретизуючи положення щодо елементів системи МЗС України, зазначимо, що в якості останніх виділяємо центральний апарат МЗС України, дипломатичні представництва, консульські органи України за кордоном, представництва України при міжнародних організаціях, представництва МЗС на території України, організації, установи, що належать до його управління.

Згідно згаданого вище Положення про дипломатичне представництво керівництво ним здійснює МЗС України. У п.4 Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України” від 12.07.2006 року [4] завданням МЗС України визначено керівництво дипломатичними представництвами та сприяння їх діяльності. Повністю поділяємо позицію російського фахівця Л. Федорова, який розглядає

МЗС як “штаб широкої сітки дипломатичних представництв країни за кордоном” [5, с.28].

У науці теорії держави та права, а також адміністративного права всі державні організації, що входять в апарат державного управління, прийнято класифікувати на три групи: державні органи (органи державного управління), державні установи та державні підприємства.

Органом державної виконавчої влади (органом державного управління) є державна організація, яка є частиною державного апарату, має певну компетенцію, структуру, територіальний масштаб діяльності, утворюється в порядку, встановленому законом або іншим правовим актом, володіє певними методами роботи, наділена повноваженнями виступати за дорученням держави й покликана в порядку виконавчої діяльності здійснювати керівництво економікою, соціально-культурним будівництвом і адміністративно-політичною діяльністю [7, с.72].

На основі наведеного вище, доходимо висновку, що дипломатичне представництво є саме органом виконавчої влади (органом державного управління) України.

Специфічність дипломатичних представництв полягає в тому, що виконуючи спеціальні функції та повноваження щодо забезпечення реалізації зовнішньої політики держави вони за своєю суттю і природою належать до системи адміністративно-політичних органів як підсистеми органів виконавчої влади – органів державного управління.

Дипломатичному представництву притаманні як загальні ознаки, що властиві будь-якому органу виконавчої влади, так і спеціальні. Загальними ознаками є наступні: дипломатичне представництво є елементом системи органів виконавчої влади та призначене для виконання певного виду державно-управлінської діяльності; має власний штат державних службовців та певну матеріальну базу; утворюється у державно-розпорядчому порядку; має певні елементи організації і діяльності: функції, завдання, повноваження, організаційну будову, форми та методи управління; має офіційне

найменування та атрибути з державною символікою тощо [7, с.69-72; 9, с.8-10].

Щодо спеціальних ознак, то можемо запропонувати наступний їх перелік: 1) дипломатичне представництво є елементом системи МЗС України, підзвітне йому та підконтрольне; 2) має пріоритетною сферою діяльності управління політичними зносинами з країною перебування; 3) на відміну від тимчасових закордонних державних органів, що створюються не для вирішення певних завдань, є постійно діючим органом; 4) є закордонним органом МЗС України та розташовується, як правило, в столиці країни перебування; 5) має специфічні елементи власної організації і діяльності (функції, завдання, повноваження, організаційну будову тощо).

Важливим питанням в теорії та практиці управління закордонними справами є виділення окремих видів дипломатичних представництв. Поширеною є класифікації дипломатичних представництв на посольства, місії та інші дипломатичні представництва. Критерієм поділу у даному випадку є рівень розвитку дипломатичних відносин між країнами.

Посольства є представництвами найвищого дипломатичного класу. Місії вважаються нижчими за рангом дипломатичними представництвами. Питання про те, якою має бути форма дипломатичного представництва – посольством чи місією, вирішується власне державами. З точки зору міжнародного права і посольства, і місії як органи рівноправних держав мають однаковий правовий статус. З точки зору ж адміністративного права посольства і місії відрізняються певними організаційно-правовими особливостями. Іншими дипломатичними представництвами є дипломатичні представництва, що через ту чи іншу причину (як правило політичну) мають іншу назву ніж посольство та місія [8, с.46].

Зазначимо, що відмінність між посольствами і місіями в дипломатичній практиці поступово зникає, залишається тільки з питань дипломатичного протоколу. Більшість країн вже більше як півстоліття обмінюються

дипломатичними представництвами лише у формі посольств [5, с.14]. Україна сьогодні має дипломатичні представництва також лише у формі посольств.

Ще одним важливим аспектом, що стосується організації та діяльності дипломатичного представництва, є точне визначення його функцій. Відповідно до Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. [10] у ч.1 ст.3 функціями дипломатичного представництва визначає наступні: представництво акредитуючої держави в країні перебування; захист в державі перебування інтересів акредитуючої держави та її громадян, в межах, що допускаються міжнародним правом; ведення переговорів з урядом країни перебування, з'ясування всіма законними засобами умов та подій в країні перебування та повідомлення про них уряду акредитуючої держави; поширення дружніх відносин між акредитуючою державою та державою перебування, розвиток взаємовідносин між ними в області економіки, культури та науки. У певних випадках дипломатичне представництво може виконувати консульські функції. Аналіз норм Віденської конвенції дозволяє узагальнено виділити представницьку, інформаційну, захисну, консульську, а також функцію розвитку співробітництва та ведення переговорів дипломатичного представництва.

Підтримуємо думку Л.В. Павлової, котра зазначає, що Віденська конвенція регламентує лише основні функції діяльності дипломатичних представництв, тому їх найбільш детальна регламентація має міститись у нормативних актах держав, що визначають положення дипломатичних представництв [11, с.8]. У Положенні про дипломатичне представництво функції, що перераховані Віденською конвенцією, не отримали деталізації та подальшого розвитку.

Правову основу організації та діяльності дипломатичного представництва становлять широке коло нормативних джерел. У ч.2 ст.2 Положення про дипломатичне представництво визначено, що діяльність дипломатичного представництва базується на положеннях Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р., двосторонніх та інших

багатосторонніх міжнародних договорів України, законодавства України та держави перебування, а також цього Положення. Щодо національного законодавства, то базовий блок становлять Конституція України, Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України, Закони “Про Кабінет Міністрів України”, “Про державну службу”, “Про дипломатичну службу”, Основні напрями зовнішньої політики України та інші.

Важливу роль відіграють акти Президента України – Укази та розпорядження. Щодо останнього, то саме розпорядженням Президента України затверджене Положення про дипломатичне представництво. Те, що саме Президент України має затверджувати Положення про дипломатичне представництво, заперечень не викликає, оскільки саме він відповідно до п.1 ч.1 ст.106 Конституції України здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю України. Дискусійним, з нашої точки зору, є затвердження вищезгаданого Положення у формі такого акта Президента України, як розпорядження.

Організаційно-правові засади діяльності дипломатичного представництва визначають також постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти МЗС України та інших центральних органів виконавчої влади України. Крім того, у повсякденній роботі дипломатичне представництво керується актами голови дипломатичного представництва. Дипломатичне представництво, що розташоване на території іноземної держави, має дотримуватись і національного законодавства країни перебування.

2. Роль дипломатичних представництв та консульських установ у захисті прав громадян

Виконання функції захисту в державі перебування інтересів акредитуючої держави та її громадян у рамках міжнародного права, окрім консульських установ (п. а) ст. 5 Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р.), покладається на дипломатичні представництва (п. 1 б) ст. 3 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р.), відтак правові засади регулювання їх діяльності у цій сфері визначені, передусім, вказаними багатосторонніми міжнародними договорами, положення яких деталізовано у двосторонніх міжнародно-правових актах. Як свідчать теорія та практика, «особливе місце серед джерел дипломатичного права займають двосторонні міжнародні договори, що є результатом розвитку дипломатичних відносин між державами, які прагнуть зміцнити і стабілізувати взаємовідносини укладенням взаємоприйнятних міжнародних договорів, котрі, з іншого боку, збагачують зміст дипломатичного права і забезпечують досягнення більшої збалансованості інтересів акредитуючої держави і держави перебування» [16, 201], включно щодо встановлення правових засад забезпечення захисту громадян за кордоном, запобігання порушенню їх прав. Значення двосторонніх міжнародних договорів у цій сфері важко переоцінити, зважаючи на те, що «положення Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. щодо функцій дипломатичних представництв, переважно, мають рамковий характер» [15, 55]. Водночас значну роль відіграють двосторонні консульські конвенції, в яких сторони можуть більш конкретно визначити умови співробітництва в окремих сферах консульської діяльності.

Забезпечення захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб за кордоном здійснює зовнішньополітичне відомство держави – Міністерство закордонних справ України (головний орган у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері зовнішніх зносин України згідно з Положенням про Міністерство закордонних

справ України, затвердженого Указом Президента України від 06 квітня 2011 р. № 381/2011), Державний департамент США (U.S. Department of State) чи Офіс у закордонних справах і з питань Співдружності у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (Foreign & Commonwealth Office). У структурі зовнішньополітичного відомства функціонує консульський підрозділ, скажімо, Департамент консульської служби України, Бюро з консульських справ США (U.S. Bureau of Consular Affairs) або Консульський департамент Великої Британії (Consular Directorate), що безпосередньо займається консульськими питаннями. Департамент консульської служби України наразі поєднує такі відділи: консульського забезпечення захисту інтересів фізичних та юридичних осіб; аналізу та планування; ведення та адміністрування державного реєстру виборців; консульсько-правових питань; громадянства; з питань міжнародного усиновлення та захисту прав усиновлених іноземцями дітей – громадян України; апостилю та витребування; оперативного реагування; візової політики; паспортної роботи; візовий відділ в аеропорту «Бориспіль». Діяльність кожного з них має стосунок до забезпечення захисту прав та інтересів громадян за кордоном, втім безпосередньо зазначені питання належать до компетенції відділу консульського забезпечення захисту інтересів фізичних та юридичних осіб.

Департамент консульської служби України, як структурний підрозділ Міністерства закордонних справ України, керує діяльністю консульських установ держави за кордоном, а також нештатних (почесних) консулів України за кордоном, які безпосередньо на місці надають допомогу громадянам України. Відповідно до ст. 20 Консульського статуту України, консул зобов'язаний вживати заходів для того, щоб юридичні особи та громадяни України користувалися в повному обсязі всіма правами, наданими їм законодавством держави перебування і міжнародними договорами, учасниками яких є Україна і держава перебування, а також міжнародними звичаями. Консул зобов'язаний вживати заходів для відновлення порушених

прав юридичних осіб і громадян України. У випадку, якщо після звернення консула до властей держави перебування не будуть відновлені порушені права юридичних осіб і громадян України, консул зобов'язаний повідомити про це Міністерство закордонних справ України та главу дипломатичного представництва України в державі перебування.

Аналіз змісту Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. та Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р., практики реалізації їх положень, насамперед Україною, дозволяє зробити висновок, що захист прав громадян полягає, зокрема у наступному: недопущення будь-якої дискримінації громадян своєї держави за кордоном порівняно з громадянами держави перебування, а також виявлення випадків порушення прав та законних інтересів громадян своєї держави за кордоном та, в разі підтвердження таких фактів, вжиття заходів для відновлення цих прав й інтересів через застосування правових механізмів, передбачених законодавством держави перебування, двосторонніми та багатосторонніми міжнародними договорами, а також нормами міжнародного звичаєвого права; допомога у випадку серйозного нещасного випадку або хвороби, арешту чи затримання, зникнення; втрати або викрадення паспорту, жертвам насильницького злочину; сприяння у випадку природних катаклізмів, великих транспортних катастроф, масових захворювань інфекційними хворобами, терористичних атак, громадських протестів або політичних заворушень.

Способи забезпечення захисту громадян за кордоном та межі відповідної допомоги визначаються акредитуючою державою на національному рівні, виходячи із внутрішнього законодавства, практики його застосування, традицій державного управління, зовнішньополітичних пріоритетів та можливостей кожної держави з урахуванням її міжнародно-правових зобов'язань. При цьому важливо уникати заходів, які можна було б розцінювати як спробу втручання у внутрішні справи держави перебування, а також «...переконатися в тому, що громадянам або юридичним особам акредитуючої держави відмовлено в судовій чи іншій формі захисту згідно з

чинним законодавством держави перебування, або всі засоби, передбачені цим законодавством для відновлення порушених прав, уже вичерпано, і це не дало бажаних результатів» [12, 83]. Коли йдеться про дипломатичний захист, варто враховувати, що «право на дипломатичний захист є виключним правом держави, тобто тільки акредитуюча держава приймає рішення (на рівні дипломатичного представництва або консульської установи), чи вживати їй певних заходів щодо органів влади держави перебування і, якщо так, то в якому обсязі та в якій формі» [12, 84]. Зрештою, консульський захист має не менш важливе значення.

Проаналізуємо докладніше дії консульської посадової особи, а за існування консульського відділу посольства – члена дипломатичного персоналу, в разі затримання або арешту громадянина за кордоном. Після отримання інформації про обмеження свободи громадянина у будь-якій формі консульська посадова особа повинна невідкладно з'ясувати обставини справи через компетентні органи держави перебування, а також зв'язатися з затриманим, заарештованим громадянином по телефону й, у разі його бажання, може переписуватись з ним.

Консульська посадова особа зобов'язана на прохання заінтересованих осіб і за своєю ініціативою відвідувати громадян, які затримані, заарештовані чи позбавлені волі в іншій формі або відбувають покарання. Консульська посадова особа має відслідковувати умови утримання громадян з огляду на дотримання законодавства держави перебування, прав затриманих, заарештованих, засуджених громадян, не застосування щодо них жорстокого і принижуючого людську гідність поводження або покарання, забезпечення належних умов санітарії та гігієни. За всіх обставин необхідно домагатися особистої зустрічі з громадянином, щоб упевнитися, що його права та інтереси не порушуються.

Консульська посадова особа має право вимагати, щоб стосовно громадянина було дотримано у повному обсязі положення законодавства держави перебування і міжнародних договорів, учасниками яких є Україна і

держава перебування, а також щоб громадянин України користувався рівними правами з громадянами держави перебування. У випадку обґрунтованих скарг щодо поганого поводження з громадянином, загроз його здоров'ю чи безпеці, наявності фактів дискримінації, консульська посадова особа може розглянути можливість невідкладно звернутися до уповноважених органів держави перебування.

Водночас консульська посадова особа повинна поінформувати громадянина про особливості законодавства держави перебування, надати інформацію щодо матеріального та процесуального законодавства держави перебування, роз'яснити його права та обов'язки, надати список адвокатів і перекладачів. Крім того, необхідно повідомити громадянину, що консульська посадова особа не може надавати юридичні послуги, виконувати обов'язки адвоката, виступати стороною в суді для захисту прав та інтересів громадянина тощо.

У разі отримання згоди затриманого громадянина консульська посадова особа повинна повідомити його родичів про ситуацію, що склалася. Консульська установа не надає фінансових послуг, не може вносити заставу за затриманого громадянина з державного бюджету, позичати йому гроші, сплачувати рахунки. Проте необхідні суми можуть бути переведені родичами громадянина і консульська посадова особа може сприяти у процедурних питаннях.

Консульська посадова особа вправі відвідувати судові засідання, стежити за ходом розгляду справи, відвідувати громадянина у разі потреби, вживати інших необхідних заходів з метою належного захисту прав громадянина, але не може впливати на перебіг подій і прийняття рішення у справі. Консульська посадова особа не може проводити або втручатися у розслідування справи, але забезпечує інформування громадянина, його родичів, інших зацікавлених сторін про хід розслідування та судового розгляду справи на підставі інформації, отриманої від компетентних органів держави перебування. При цьому варто враховувати, що, як правило, доступ

до матеріалів слідства мають лише уповноважені особи, а нерозголошення відомостей про хід провадження у справі забезпечується таємницею слідства.

З огляду на викладене, консульська посадова особа має право на отримання інформації за результатами слідства у терміни та у порядку, що передбачені законодавством відповідної держави перебування.

Не менш важливим є покращення поінформованості громадян про діяльність консульської посадової особи, а за існування консульського відділу посольства – члена дипломатичного персоналу, в кризових та надзвичайних ситуаціях, скажімо у випадку природних катаклізмів, терористичних атак, великих транспортних катастроф, масових захворювань інфекційними хворобами, збройних конфліктів, громадських протестів або політичних заворушень [13].

Після отримання інформації про надзвичайну ситуацію консульська посадова особа повинна зв'язатися з компетентними органами держави перебування та з'ясувати, чи є у небезпечній зоні або серед постраждалих (загиблих) громадяни України. Консульська посадова особа вживає заходів оперативного реагування з метою забезпечення надання необхідної допомоги постраждалим громадянам, сприяє поверненню громадян (тіл загиблих) на батьківщину, при цьому детально роз'яснює ризики прийняття рішення залишитися у небезпечному місці, інформує про ситуацію, що склалася, усіх, кого це стосується. Якщо громадянин потрапив у дорожньо-транспортну пригоду, загострилась хвороба тощо консульська посадова особа може надати йому список медичних закладів і проконсультувати щодо отримання необхідної медичної допомоги, а також, за бажанням громадянина, негайно повідомити про це його родичів.

Дипломатичне представництво та консульська установа мають надавати оперативну інформацію про події, що відбуваються у державі перебування, та рекомендації у разі доцільності виїзду з країни через загрозу здоров'ю або безпеці, пов'язану з громадськими заворушеннями, політичною нестабільністю [13] тощо.

З метою підтримання зв'язку та за потреби надання допомоги громадянам, які перебувають за кордоном, пропонується стати на консульський облік у відповідній дипломатичній або консульській установі України, залишивши інформацію про адресу проживання та контактний номер телефону [14, 96]. Крім того, в структурі Департаменту консульської служби України функціонує цілодобовий Відділ оперативного реагування, до якого громадяни можуть звертатися у разі подій надзвичайного характеру за кордоном.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи, підкреслимо, що дипломатичне представництво як один з найнеобхідніших та найважливіших органів МЗС України зараз перебуває у стані перманентного пристосування до нових реалій та завдань, що ставляться перед ним. Враховуючи невеликий строк незалежності нашої держави, слід зазначити, що дипломатичній службі України вдалося досягнути певних успіхів на шляху реформування. Але реформування є тривалим процесом, тож і сьогодні, як і центральний апарат, так і окремі органи МЗС України потребують суттєвих перетворень з метою вдосконалення власної організації та діяльності.

З урахуванням нових глобальних загроз і викликів, а також з метою підвищення ефективності захисту громадян за кордоном доцільно змінити підхід до його реалізації з реактивного на проактивний. Варто приділяти більше уваги превентивним заходам – належному інформуванню громадян про державу, яку вони мають намір відвідати, попередженню про небезпечні місця, потенційні загрози та небезпеки, які їх можуть очікувати; консультуванню щодо того, як діяти у кризових та надзвичайних ситуаціях і до кого звертатися у разі небезпеки за кордоном, щоб громадяни мали змогу краще підготуватися до поїздки, врахувати можливі ризики і зробити свідомий інформований вибір. Вказані дії дозволять зменшити небезпеку потрапляння громадян у складне становище за кордоном, а відтак потребу в захисті їх прав та інтересів.

У сучасних умовах важливо активно використовувати новітні технології як для надання доступних, швидких, зрозумілих інформаційних та консультативних послуг громадянам, так і для оптимізації роботи дипломатичних представництв та консульських установ із захисту прав громадян за кордоном. Окреслена діяльність, поза сумнівом, має супроводжуватися удосконаленням нормативно-правової бази у сфері безпеки та захисту приватного життя, інформаційних технологій та доступу до

публічної інформації. Нагальною також є необхідність поглиблення міждержавного співробітництва з метою спільного або взаємного захисту громадян, включаючи обмін інформацією і досвідом, що сприятиме забезпеченню ефективного захисту прав громадян за кордоном, й, зрештою, слугуватиме вагомим інструментом підвищення іміджу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розпорядження Президента України «Про затвердження Положення про дипломатичне представництво України за кордоном від 22.10.1992 р., № 166/92-рп // Зібрання законодавства України. –2000. –Т.5. –5(Р/П)2.
2. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. –К.: Либідь, 1998. –248 с.
3. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи: Навч. посібник. –К.: Україна, 2001. –176 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів «Положення про Міністерство закордонних справ України» від 12.07.2006 р. // Урядовий кур'єр. –26.07.2006. -№ 137.
5. Федоров Л. Дипломат и консул. –М.: Изд-тво “Международные отношения”, 1965. – 168 с.
6. Копейчиков В.В. Механизм советского государства. –М.: “Юридическая литература”, 1968. –215 с.
7. Адміністративне право України: Підручник /Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Дяченко О.В. та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. –К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
8. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2-х т.: Т.1. Загальна частина /Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. –К.: ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2007. –592 с.

9. Аверьянов В.Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. – К.: Наукова думка, 1979. –150 с.
10. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18.04.1961 р. // Міжнародне право в документах /За заг. ред. М.В. Буроменського. – Х., 2003.
11. Павлова Л.В. Функции дипломатических представителей и их обязанности в отношении страны пребывания: Автореф. дисс...канд. юрид. наук. – М., 1968. –21 с.
12. Гуменюк Б.І. Дипломатична служба: правове регулювання / Б.І. Гуменюк. – К. : Либідь, 2007. – 224 с.
13. Грищенко К.І. Головні завдання дипломатів – захищати інтереси українців [Електронний ресурс] / К.І. Грищенко. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24430516.html>
14. Задорожня Г. Захист прав громадян України за кордоном: дипломатичний захист та консульська допомога / Г. Задорожня // Український часопис міжнародного права. – 2004. – № 4. – С. 94–98.
15. Селянинов О.П. Дипломатические отношения государств: принципы, формы и методы / О.П. Селянинов. – М. : МГИМО-Университет, 2004. – 312 с.
16. Фалалєєва Л.Г., Мараховський В.В. Дипломатичні імунітети: принципи, норми, практика застосування / Л.Г. Фалалєєва, В.В. Мараховський // Вісник Академії адвокатури України. – 2009. – число 1(14). – С. 192–202.
17. Шкілевич В.О. Новітні тенденції розвитку в міжнародному праві дипломатичного захисту та практика України // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / за ред. В.Н. Денисова. – К. : Юстініан, 2006. – 672 с.